

פתרון הבחינה בספרות, 2 יח"ל, מועד קיץ 2012

שאלונים: 005, 904441

מוגש על-ידי: בתיה לוינסון, נועה לבנה-שכטר ונאוה לזר

מורות לספרות ברשת בתי הספר של יואל גבע

התשובות הן בנקודות בלבד, על הנבחן לפרט את הדברים

משלושת הפרקים הראשונים יש לבחור בשני פרקים בלבד, ולענות על השאלות לפי ההוראות בכל פרק. הפרק הרביעי והחמישי הם חובה.

פרק ראשון – סיפור קצר

אם בחרת בפרק זה, ענה על שתיים מהשאלות 1-3

שאלה מספר 1

"הרופא וגרושתו" / עגנון

- בסיפור "הרופא וגרושתו" מאת עגנון הרופא הוא הדמות המרכזית. הוא דמות סטאטית שאינה מגיעה לגילוי האמת על עצמה ועל חייה גם שלושים שנה אחרי ההתרחשויות.
- זהו סיפור ויזווי במרכזו הרופא שמתוודה על פרשת נישואיו לאחות דינה וגרושיו ממנה.
- אפשר להתייחס לזמן בסיפור – הרופא מתוודה לאחר מלחמת העולם השנייה, וההתרחשות הייתה לאחר מלחמת העולם הראשונה.
- על הנבחן לתת דוגמאות מהרצף הסיפורי שבונות את דמותו של הרופא, את עולמו הפנימי המסוכסך. הדוגמאות יכולות לכלול גם מוטיבים.
- חשוב להתייחס לבעיותיו של הרופא, לאובססיה ביחס לבלבר, כפי שעולות לאור הדוגמאות.
- על הנבחן לבסס את העדר התהליך בדמותו של הרופא גם על פי סיום הסיפור, על דבריו אודות העובדה שלא היו להם ילדים ועל פסקת הסיום, בה הרופא אומר שעדיין שמור חיוכה והתכלת השחורה שבעיניה כמו ביום שפגש אותה לראשונה.
- הרופא במישור הגלוי התגרש מדינה, דבר שנרמז כבר בכותרת, אבל במישור הסמוי נותר "תקוע" ביחסים שהיו לו עמה.

"פנים אחרות"

- מיכאל הרטמן, הדמות המרכזית בסיפור, עובר תהליך שבו הוא מתפכח, ורואה ב"פנים אחרות" את מערכת היחסים שלו עם אשתו טוני, את אשתו, את עסקיו ואותו עצמו.
- תהליך זה מתרחש בעקבות משבר שהוא חווה – גירושין מאשתו.
- לאחר הגירושין, יוצא הרטמן, באופן בלתי צפוי, עם אשתו-גרשתו טוני למסע פסי שהיא בעיקרו מסע נפשי.
- יש לתאר מסע זה על "תחנותיו": מספר לאשתו על עסקיו, מנהל חשבון נפש באמצעות מונולוגים, מספר לאשתו על חלום שחלם, עולה על תלולית ומגיע לתובנות נוספות, הסיום הפתוח.

שאלה מספר 2

"המפתח"

- "המפתח" מאת שבביס זינגר סיפור התפכחות – בעקבות אירוע משברי זנחה הדמות הראשית תפיסת עולם עוינת ואימצה תפיסת עולם חיובית.
- ניגוד והקבלה בין מצבים ובין תפיסות עולמים ועומדים בבסיס הסיפור כסיפור התפכחות.
- בסי פופקין גיבורת הסיפור אמצה לאחר מות בעלה תפיסת עולם שלילית של "הכול נגדי". כתוצאה מכך הסתגרה בביתה וגזרה על עצמה בדידות.
- לאחר שבירת המפתח השתנתה תפיסת עולמה: "בני אדם לא יניחו לי למות" כתוצאה מכך השתנה מצבה הנפשי. היא גילתה את הטוב האנושי ואת יופיו של העולם.
- על התלמיד לתאר את התהליך כמו גם להדגים ולפרט.

"יום נפלא לדגי בננה"

- בסיפור ישנם ניגודים בין דמויות, בין מצבים, בין תפיסות עולם.
- על הנבחן לבחור באחד או יותר.
- בסיפור ניגוד חד בין דמויות: בין סימור גלאס, הדמות המרכזית, לבין החברה הסובבת אותו, המיוצגת בדמויותיהן של מוריאאל אשתו, אמה, ודמויות המשנה הנוספות המופיעות בסיפור.
- סימור גלאס, חייל ששב הלום קרב ממלחמת העולם השנייה, איש רוח רגיש, נתקל בחברה אטומה למצבו, נהנתנית, המקדשת את החומר ומבטלת את הרוח. אשתו, העסוקה בטיפוח חיצוני, אדישה באופן מוחלט למצבו. השניים שוהים במלון בפלורידה, במעין ירח דבש שני.

- הניגוד בין הדמויות בא לידי ביטוי בהתנהגותן, דבריהן, יחסיהן עם דמויות אחרות ומטונימיות (ספר השירה).
- יש להדגים ניגוד זה באמצעות שלושת חלקי הסיפור.

שאלה מספר 3

"סיפור אהבה" / אהרן אפלפלד

- למקומות שונים הנזכרים בסיפור ולציוני הזמן שבו תפקיד חשוב באפיון הדמויות, בעיצוב היחסים ביניהן ובעיצוב התהליך הנפשי שהן עוברות.
- המקומות – הבית לעומת החוץ.
- בבית שואה, בחוץ תקומה – ישראל של שנות החמישים : שיכונים, מושבה, בית הבראה.
- בבוקר קובה יוצא מן הבית ומתבהרת הערבוביה, בערב הוא שב הביתה וישן בפרוזדור.
- קובה ורוזה נישאים בחודש ינואר, בחורף. הסיפור מסתיים באביב, בפסח.
- באמצעות המקום, התקופה וציוני הזמן בסיפור מאופיינות דמויותיהם של קובה ורוזה כניצולי שואה.
- נחשף התהליך שהם עוברים שמאופיין במאבק בין כוח החיים לכוח המוות.
- עולים ההבדלים באופן ההתמודדות של כל אחד מהם.

פרק שני - דרמה

אם בחרת בפרק זה, ענה על אחת מהשאלות 4-5

שאלה מספר 4

"ילדי הצל" / תומר בן ציון

- "ילדי הצל" – מחזה מודרני בן שתי מערכות הפורש תהליך של גילוי עצמי. יורם עולה חדש מתכחש לעברו ובשל כך נרדף על ידי רגשי אשם. יורם לומד שכדי לחיות חיים משמעותיים ולכונן זהות אותנטית עליו להתבונן בעברו.
- גורמים כמו סביבה והאנשים שבה, העבר, האופי, הפעולות מעצבים את חייו של יורם ומשפיעים על גורלו.

- באמצעות מפגשים עם הדמויות המאכלסות את החברה הישראלית (אנשים), בארץ ישראל של שנות החמישים (הסביבה), יורם מתמודד (פעולות) עם עברו ומבצר לו זהות ללא סתירות.
- תהליך ביצור הזהות מתרחש על רקע חוף הים של תל אביב המתפקד גם כגשר בין העבר להווה ובין הגולה למולדת.
- על הנבחן לפרט את התהליך על פי עלילת המחזה תוך שימת דגש לדיאלוג הווידוי ודיאלוג הסיום.

"ביקור הגברת הזקנה" / פרדריך דירנמט

- במחזה "ביקור הגברת הזקנה" הסביבה, העבר, האנשים, האופי והפעולות מעצבים את חייו וגורלו של איל.
- אפשר לבסס את התשובה על כל הגורמים או על חלק מהם.
- הסביבה – העיר גילן.
- האנשים: קליר זאחנסיאן – "אלת הגורל" ואנשי העיר: מפקח המשטרה, ראש העיר, הכומר, המורה.
- העבר – המעשה המביש של איל.
- אופיו של איל שמשנתנה מדמות יהירה לאדם אנושי שמודה בטעויותיו ומקבל את גורלו.
- על הנבחן לבסס את התשובה על דוגמאות מרכזיות מן המחזה ועל פעולות שעושים קליר ואיל.
- אפשר לבסס את התשובה גם על דמותה של קליר. תשובה כזו גם תתבסס על שילוב בין הגורמים השונים.

"ביבר הזכוכית"

- חייו של טום וינגפילד, הדמות המרכזית במחזה, מעוצבים על ידי שילוב של גורמים: בני משפחתו (אמו ואחותו), העבר (עזיבת אביו את הבית שנים רבות קודם לכן), אופיו הרגיש ומשיכתו אל עולם הרוח, וגם התקופה בה הוא חי (שנות השפל הכלכלי בארה"ב).
- טום, בחור בן 22, העובד למורת רוחו בבית מסחר לנעליים, מפרנס את אמו ואחותו, חולם על מימוש עצמי כיוצר וכהרפתקן. הוא נאלץ, להישאר במצב הקיים, בכוחם של שתלטנות אמו וייסורי המצפון שהיא מעוררת בו, ובשל אהבתו לאחותו הנכה, אולם, העבר, בדמותו של אביו שברח (ותמונתו הענקית התלויה בסלון כעדות לאלטרנטיבה), כמו גם אופיו המסרבל ומתעב את הציות לאם השתלטנית, גורמים לו בסופו של דבר לעזוב את הבית. עזיבה שגם

היא מותירה אותו בלתי מאושר – בשל הזיכרונות הבלתי פוסקים ותחושות האשמה בעיקר כלפי אחותו האהובה.

- יש לתאר כל אלו על פי התמונות במחזה.

שאלה מספר 5

"ילדי הצל" / תומר בן ציון

- "ילדי הצל" - מחזה מודרני בן שתי מערכות הפורש תהליך של גילוי עצמי. יורם עולה חדש מתכחש לעברו ובשל כך נרדף על ידי רגשי אשם. יורם לומד שכדי לחיות חיים משמעותיים ולכונן זהות אותנטית עליו להתבונן בעברו.
- היחסים בין יורם ובני משפחתו יחסים מורכבים בסיסים געגועים, רגשי אשם ואהבה.
- היחסים בין יורם ואסתר אחותו יאנק, הלנקה והוריו עומדים בסימן רגשי אשם.
- היחסים בין יורם ונורית אשתו עומדים בסימן אהבה מעצימה המניעה לפעולה.
- היחסים בין יורם ובין גיסו זיגמונט עומדים בסימן אשמה, כבוד הדדי והתווית דרך.
- רוב הדמויות במחזה מתכחשות לעברם. רגשות האשם הם תולדה של התכחשות לעבר. יחסים אלה משקפים את הערכים המאפיינים את החברה הסובבת את בני המשפחה. האומה מתכחשת לערכיה החלוציים ולתרבות הרועים.
- המחזה מנסח אמירה שאל לה לאומה או ליחיד להתכחש לעברו או אז קיומו יהיה תלוש ומרוקן ערכים.
- על הנבחן לפרט את מערכות היחסים ואת דרכי עיצובן.

"ביקור הגברת הזקנה" / פרדריק דירנמט

- במחזה מתוארים היחסים בין איל לבני משפחתו.
- איל נישא בעבר למתילדה בלומארד בגלל כספה. בהווה הם בעלי חנות מכולת.
- מתילדה וילדיו של איל כמו כל אנשי העיר עוברים תהליך הידרדרות מוסרית, שמתבטא לאורך המחזה.
- יש לבסס את התשובה על דוגמאות מרכזיות במחזה.
- לתאר את השנוי שחל בבני משפחתו של איל ובאנשי העיר.
- יחסי איל ובני משפחתו כמו גם יחסיו עם אנשי העיר כולם חושפים חברה שמעדיפה את הכסף על פני ערכי המוסר וההומניזם.

"ביבר הזכוכית"

- על הנבחן לתאר את היחסים בין בני המשפחה על פי התמונות השונות: אמנדה וילדיה, טום ולורה.
- החברה הסובבת את בני המשפחה היא החברה האמריקנית הנמצאת במשבר כלכלי עמוק ובורחת ממנו אל אולמות הריקודים (אולם "גן עדן") והאלכוהול. טום מתאר חברה זו כעיוורת. הוא טוען כי בעוד באירופה מתחוללים מאבקים אידיאולוגיים משמעותיים, החברה האמריקנית עסוקה בהבלים. ניתן לומר כי חברה זו מאופיינת באובדן ערכים. גם בית משפחת וינגפילד נכווה ממצוקה כלכלית זו המכניסה מתחים נוספים.

פרק שלישי - רומאן ונובלה

אם בחרת בפרק זה, ענה על אחת מהשאלות 6 - 9

"הדבר" / אלבר קאמי

שאלה מספר 6

- "הדבר" רומן פילוסופי אקזיסטנציאליסטי העוסק במשמעות הקיום האנושי באמצעות סיפורה של אוראן, עיר אלג'ירית מכוערת, הנתקפת בשנות ה-40 של המאה העשרים במגיפת דבר קטלנית. תושביה מתמודדים כול אחד בדרכו שלו, עם המגיפה על תוקפנותה המהלכת אימים ועל מקריותה הבלתי מוסברת.
- הדבר הוא "החיים" הוא "הכול" אומר חולה הקצרת. הדבר השליט בעיר אוראן אבסורד קיומי. האבסורד הקיומי הוא חלק בלתי נפרד מהקיום האנושי, יש להכיר בו למרוד בו בדרך של עשיית הטוב ומתוך אהבת אדם.
- עלילת הרומאן מגוללת את התפרצות המגיפה שיצרה מציאות אבסורדית. שתיים מן הדמויות המתמודדות עם מציאות אבסורדית זו הן ד"ר רייה רופא העיר וטארו מפעיל יחידת המתנדבים.
- אפשר לבחור גם דמויות אחרות.
- על הנבחן לפרט את שלבי התפרצות מגיפת הדבר.
- על הנבחן לפרט את דרך התמודדות הדמויות עם המגיפה.
- על הנבחן להסביר את אופיו האלגורי הפילוסופי של הרומן.

שאלה מספר 7

- "הדבר" רומן פילוסופי אקזיסטנציאליסטי העוסק במשמעות הקיום האנושי באמצעות סיפורה של אוראן, עיר אלגירית מכוערת, הנתקפת בשנות ה-40 של המאה העשרים במגיפת דבר קטלנית. תושביה מתמודדים כול אחד בדרכו שלו, עם המגיפה על תוקפנותה המהלכת אימים ועל מקריותה הבלתי מוסברת.
- מגיפת הדבר התעצמה כשהגיעו מספר הקורבנות ל-30 ביום. השלטונות החליטו על סגירת שערי העיר. הסגר איין את העיר הנצורה: אין תאורה, אין מצרכים, אין דלק, אין צבעים, אין יכולת שיפוט, התעמעם הזיכרון ונחלש הדמיון. לאט לאט נסדק הציפוי התרבותי והמתים נקברו ללא טכסים.
- יש דמויות שהסגר רוקן את מוסריותן כמו למשל קוטאר, ויש כאלה שנכח המצב התעצמו מבחינה מוסרית הומאנית. אלה עשו ככול שניתן למען הכלל מתוך אהבת אדם כמו טארו, דר' רייה, ראמבר וגראן.
- הסגר השפיע על חיי הפרט והעצים את הידידות, האחוה והסולידאריות בין הדמויות דבר המתבטא בדוגמאות כגון התנהגותו של ראמבר, סצינת הרחצה בין רייה וטארו, הטיפול המסור של רייה בטארו ועוד.
- על הנבחן לפרט את ההשפעה על חיי הפרט ועל ערכי המוסר תוך התמקדות בשתי דמויות.

פרק רביעי - שירה

פרק זה הוא חובה. על הנבחן לענות על שתיים מהשאלות 10-24

שירת ימי הביניים

שאלה מספר 10

"התקבצו כי הזמן תמים" / שמואל הנגיד

- שיר טבע בעל יסודות של שיר יין ושיר חשק. במרכז השיר הזמנה למשתה יין כדי לחגוג תופעת טבע ייחודית השוויון בין היום ללילה ביום ה-21.03 – תקופת האביב.
- עונת השנה המתוארת היא האביב. ציורי הלשון התורמים לתיאור עונה זו הם:
 - בית א': "עתה כקו הלילות קו הימים" – שוויון בין היום והלילה (דימוי)
 - בית ב': " וראו פני ארץ אשר לבשה" – הפריחה (מטאפורות הלבוש, שיבוץ)

○ בית ג': "ציציו כשני או כמו דמים" – ניצני הפריחה (דימוי)

- על הנבחן לפרט את כול בתי השיר וכול אמצעי העיצוב.

"מת אב ומת אלול" / שמואל הנגיד

- השיר פותח בתיאור סיום הקיץ ובואו של החורף.
- סיום הקיץ מתואר במטאפורות "מת" ונאסף".
- ימי הקור מתוארים באמצעות התירוש שהבשיל – "אדם וקולו בכלי דמם".
- במרכז השיר תיאור החורף.
- בחוץ קר בפנים חם – "לשון מדורה" מטאפורה לין.
- על הנבחן להסביר את השיר ולהתייחס לדרכי העיצוב שבו.

שירת ביאליק

שאלה מספר 13

"לנתיבך הנעלם" / חיים נחמן ביאליק

- השיר מתאר קשר מורכב בין גבר ננטש ובין אהובתו המצטיירת כדמות מיתית אגדתית.
- סיום הקשר מתואר על דרך הניגוד וההשלמה . הגבר הננטש והמיוסר יצא למסע נקמה שליבה תהליך של העצמה וגילוי היצירה.
- על הנבחן לתאר את ייסורי הגבר הננטש בבית א' כמו גם את מסע הרדיפה המתואר בבית ב' ולהתמקד על הקשר הניגודי והדיאלקטי בין שני הבתים.
- על הנבחן לנתח בהרחבה את הלשון הציורית הממחישה את מנעד התחושות.

שירת המאה ה-20

שאלה מספר 16

"לא רגעי שנת, טבע" / שאול טשרנחובסקי

- בשני הבתים הראשונים, שהם חלקה הראשון של הסונטה מתאר הדובר את הערצתו לטבע, לעוצמה שבו בניגוד לחולשת האדם.

- בשני הבתים האחרונים – חלקה השני של הסונטה מתאר הדובר את הבושה והכלימה שהוא חש נוכח מאבק האיתנים בין הגלים לבין הסלעים.
- על הנבחן להסביר את השיר, לסכם את משמעותו ולהתייחס למבנה הסונטה.

שאלה מספר 18

"שני יסודות" / זלדה

- במרכז השיר קונפליקט בין הלהבה והברוש, שני יסודות טבע המתוארים בשיר בעיקר על ניגודם (אם כי גם דמיון יש ביניהם): הלהבה מייצגת רגעיות, טוטאליות, יצריות, שיפוטיות, ודחף להתפרץ ולשבור מוסכמות ואילו הברוש מייצג את היפוכה – יציבות, סטאטיות, מתינות ושתיקה.
- אמצעים המעצבים את הקונפליקט:
 - הבחירה הסמלית ביסודות הטבע – להבה מול ברוש
 - המבנה: 17 שורות מוקדשות ללהבה המשתלחת לעומת 7 שורות המוקדשות לברוש.
- אנפורות: כמה, בלי שמץ, שיש בו חזרה – טרוף, חרות, דמיון, רוחניות, לא ("השלהבת לא תבין / השלהבת לא תאמין")

שאלה מספר 21

"שיר זהרה אלפסיה" / ארז ביטון

- זהרה אלפסייה שיר מחאה על הדרת יהודי מרוקו לשולי החברה הישראלית על ידי ההגמוניה האשכנזית. זהרה אלפסייה מייצגת את יהודי מרוקו ומאפיינת באופן מטונימי תרבות שהשתקה.
- החפצים המוזכרים לאורך כול השיר מעצבים את הניגוד בין העבר המפואר במרוקו לבין ההווה העלוב בישראל.
 - החפצים המאפיינים את העבר: שמלת פאר, כסף ריאל, סכינים לפלס דרך אליה.
 - החפצים המאפיינים את ההווה: שיירים של קופסאות סרדינים, שולחן מתנווד, שטיחי מלך מרובבים, חלק בוקר בהווי, צבעי איפור זולים.

פרק חמישי - שיר שלא נלמד

פרק זה הוא חובה. ענה על שאלה 25

שאלה מספר 25

סעיף א'

- השיר מתאר את התהליך העובר על העץ ואת התהליך העובר על יד הכותבת. המכנה המשותף לשני התהליכים הוא ההתכלות וההתפוררות. תהליכים אלה מייצגים את גלגל החיים: העצים שהופכים לנייר עליו כותבת היד שמזדקנת, מתפוררת ונרקבת והופכת להיות הדשן לעצים "על מה שנעשה בם, כלומר שוב על הניר..."
- השיר פותח בתיאור: "כמה מילים על הניר" דבר המרמז לאופיו הארספואטי. השיר הזה של אבנר טריינין מתאר את אותה מחזוריות קיום שמאפשרת ומביאה לכתיבתו.
- השיר מתאר את הכריתה של העץ לצורך הפקתו של הנייר, מעשה קשה, כואב שמיצר את הנייר עליו תעשה מלאכת היצירה.
- והיד... היא מאפירה, מזקינה על כל מה שהחיים עושים בה, גם היא עוברת תהליך התפוררות ומייצגת באופן מטונימי את תהליך ההתפוררות של האדם.
- השיר מסתיים ביד שכותבת, ב"כאן" וב"עכשיו", ביד שכותבת את מה שהעין המתבוננת קולטת בשעת צהריים, את העצים.

סעיף ב'

- לשיר מבנה מעגלי – הפתיחה והסיום בעצים. מבנה זה תורם לאופיו המחזורי, שמעצב את "גלגל החיים" של אותה מחזוריות קיום בה שותפים האדם והעץ.
- בשיר חזרות על "היד שכותבת", "המילים על הנייר" שתורמות לרובד הארספואטי שבו.
- סימני הפיסוק – לאורך השיר אין נקודות רק פסיקים, שכמו בונים את התהליך המחזורי על שלביו. השיר מסתיים ללא פסיק או נקודה, דבר המכוון למעגליות שנמשכת.